

ANDREI ARICESCU

28 sept. 1935 — 29 iulie 1991

În vara anului 1991, ne-a părăsit pentru totdeauna Andrei Aricescu. A plecat prea devreme; nu împlinise încă 56 de ani, deci la o vîrstă de la care unii, de-abia ajunși la maturitatea științifică, încep să dea marile lucrări.

Soarta a vrut să-i curme firul vieții așa de repede, deși el a iubit intens viața, dorind foarte mult să trăiască pînă în ultima clipă. A plecat pe drumul fără întoarcere lăsînd, în afara de familie, pe mulți care să-i regrete timpuria dispariție.

Născut în București, într-o familie de intelectuali, Andrei Aricescu și-a desăvîrșit întreaga pregătire în orașul natal. După școala primară și învățămîntul gimnazial, a urmat liceul clasic (1949—1953), iar apoi Secția limbi clasice din cadrul Facultății de filologie a Universității București (1953—1958). Tot în București, în cadrul Facultății de istorie, și-a susținut doctoratul în epigrafie greacă și latină în luna mai 1975, cu teza *Armata în Dobrogea romană*.

Pregătirea temeinică în limbile greacă și latină, începută încă de pe băncile liceului clasic, și-a completat-o din plin în facultate, dovedind încă din studenție calități care se vor de-fini, ulterior, în activitatea sa științifică.

După absolvirea facultății, la sugestia foștilor săi dascăli, este repartizat la Muzeul de arheologie din Constanța. Venit inițial în această instituție pentru a se ocupa de epigrafie, atît prin natura muncii într-un muzeu, cît și datorită mirajului pe care-l exercită arheologia asupra unui tînăr, activitatea sa se va desfășura, în principal, pe șantiere arheologice. Ba mai mult, de multe ori nu arheologia clasică greco-romană este cea în care-și exercită activitatea, ci chiar în epoci anterioare acesteia. Astfel, în afara șantierului arheologic Tomis, participă ca membru în colectiv la săpăturile din neolitic de la Techirghiol (1959) și Limanu (1960) sau conduce săpături de salvare la Sîmbăta Nouă (1960), Beilic (1960), Castelu (1961), Nicolae Bălcescu

(1962), Gura Dobrogei (1992), Hirsova (1964) ș.a.

Dar, după aceste incursiuni arheologice colaterale din primii ani de activitate, revine la preocuparea sa de bază, epigrafia și interpretarea izvoarelor antice privitoare la Dobrogea. Din anul 1965 se transferă la Institutul Pedagogic din Constanța.

Din toamna anului 1965 și până în decembrie 1975 a lucrat în această instituție, mai întâi ca asistent, iar apoi ca lector pentru cursul practic de limba latină, pe care îl predă încă din 1961, prin cumul. În timpul cit a lucrat la Institutul Pedagogic, pe lângă cursul practic de limba latină, a mai predat cursurile de introducere în lingvistică și cel de lingvistică generală (1966—1975), iar mai târziu și cursul de istoria limbii române (1973—1975).

Din decembrie 1975, datorită schimbării profilului facultăților din Institutul Pedagogic din Constanța, s-a transferat la Oficiul pentru patrimoniul cultural național al municipiului București, la început ca simplu muzeograf, iar din mai 1976 ca șef al Oficiului.

Seriozitatea și disciplina în muncă, care l-au caracterizat în tot timpul activității sale, a făcut ca din martie 1979 să fie promovat ca director adjunct cu probleme de patrimoniu cultural național în fostul Consiliu al Culturii. A lucrat bine în această funcție, fiind omul de meserie, care a acționat ca atare în tot ce a întreprins. În tot acest timp, fiind dintre cei care știau ce este un muzeu și responsabilitățile acestei instituții, a sprijinit munca muzeografilor căutând să pună pe criterii noi și moderne o serie de activități dintre care, în mod special, evidența, conservarea și restaurarea patrimoniului cultural național.

După o reorganizare din cadrul Consiliului Culturii va lucra ca redactor la Editura Sport-Turism. Sector nou, în care nu lucrase până atunci, Andrei Aricescu face în cadrul acestei edituri în anii cit a lucrat (oct. 1982 — apr. 1990) ceea ce nu se făcuse în câteva decenii de sectorul editorial pentru muzee și monumente. Pe lângă lucrările curente, ce apăreau în această editură, inițiază seria „Monumente și muzee”, în care apar multe cărți, de un bun nivel științific, valorificând o

parte din patrimoniul nostru cultural național.

După evenimentele din 22 Decembrie 1989, odată cu restructurarea Ministerului Culturii, trece în cadrul acestuia, la Direcția muzeelor și colecțiilor pentru a desăvârși ceea ce începuse la Editura Sport-Turism, adică ordonarea tuturor publicațiilor muzeelor după un plan editorial bine conceput. Pornit singur în această muncă, începând din mai 1990, era pe cale să înființeze un oficiu sau o editură, Museion, specializată în publicarea materialelor științifice și de popularizare ale muzeelor, care să valorifice, pe planuri multiple, patrimoniul nostru cultural național. De astă dată o boală necruțătoare i-a întrerupt toate planurile frumoase și fructuoase ce le croise pentru sectorul muzeistic național.

Am schițat prin câteva rânduri domeniile în care și-a desfășurat activitatea timp de peste 32 de ani Andrei Aricescu. Deși prin instituțiile în care a lucrat și prin funcțiile pe care le-a avut, sarcina de bază n-a fost de cele mai multe ori munca științifică de cercetare în arheologie și epigrafie, totuși din lista lucrărilor sale științifice se poate desprinde, pregnant, preocuparea sa permanentă pentru aceasta.

Cercetările arheologice de teren, au fost valorificate prin articole și studii publicate în reviste de specialitate, precum și prin comunicări susținute la reuniuni științifice naționale și la multe congrese ce au avut loc în țară și în străinătate. Lista lucrărilor științifice oglindește clar preocupările sale. Chiar și dintr-o lectură sumară a acesteia se desprinde interesul său principal pentru epigrafie și interpretarea unor texte din autorii antici. Lecturi noi la inscripții publicate, identificarea unor localități sau reconstituirea itinerariilor antice după mărturiile literare latinești și grecești, rolul unităților militare în procesul de romanizare al Dobrogei sînt contribuții importante, în care uneori cu o intuiție deosebită a schimbat viziunea de pînă atunci asupra unor probleme.

Dar lucrarea sa de căpătîi rămîne Armata în Dobrogea română, prezentată mai întâi în 1975 ca teză pentru obținerea titlului de doctor în istorie, iar apoi publicată în 1977 în Editura

Militară. Valoarea ei a fost recunoscută prin acordarea premiului „Vasile Pârvan” al Academiei Române, iar apoi prin reeditarea în limba engleză la Oxford într-o prestigioasă colecție. Prin această lucrare, de referință care cu greu va putea fi suplinită încă mult timp, Andrei Aricescu rămâne un deschizător de drumuri în istoria militară a Dobrogei române. În prezent pentru această zonă este singura lucrare de istorie militară bazată pe documentele epigrafice și pe izvoarele literare antice. Sinteza generală asupra tuturor aspectelor legate de trupele staționate, precum și de componența acestora, o înscrie între lucrările moderne din acest domeniu. Față de lucrarea similară pentru Dacia romană, publicată de Vasile Christescu în 1937, înseamnă un salt calitativ enorm, justificat de cerințele istoriografiei contemporane și de noile metode de lucru.

Pregătirea în domeniul istoriei militare, dobândită în anii de elaborare a lucrării Armata în Dobrogea romană, l-a hotărât să elaboreze o nouă istorie militară a Daciei romane, care să aducă „la zi” și pe temeuri noi cercetările de până în 1937 ale lui Vasile Christescu. A lucrat ani de zile pentru această temă. Cea mai mare parte era chiar scrisă în formă definitivă și predată editurii. Semnatarul acestor rânduri, pe atunci redactor în editura în care trebuia să apară, a lucrat cu Andrei Aricescu pe manuscrisul predat, redactînd definitiv cea 300 de pagini. Scrupulozitatea excesivă și teama că nu va fi la nivelul celei publicate pentru Dobrogea, cît și lipsa de timp și de tihnă pentru o documentare ex-

haustivă l-au împiedicat să o definitiveze. Este o mare pierdere că n-a apucat să ducă la bun sfîrșit această mare operă, dar este scuizabilă această neapariție datorită factorilor obiectivi, între care obligațiile de serviciu, care erau cu totul altele, l-au răpit foarte mult din bibliotecă și de la masa de lucru.

Așa a fost să fie. Trecut în negura de dincolo de viață, existența lui efemeră pe acest pămînt este luminată prin tot ce a descoperit și a publicat despre Dobrogea. Noi cei care l-am cunoscut vom păstra o frumoasă amintire Omului Integru și Bunului Coleg, iar generațiile viitoare îl vor cunoaște prin ceea ce a scris. Sînt atîtea domenii din istoria veche a Dobrogei în care, incert, cei ce vor veni după noi nu vor putea să treacă fără să citeze unele studii ale lui Andrei Aricescu.

Te-ai dus prea devreme, Andrei. Ne lega o prietenie de aproape patruzeci de ani. Încă din primul an de facultate, colegi de grupă, apoi împreună la Muzeul din Constanța, iar mai tirziu de multe ori ni s-au încrucișat pașii prin activitatea pe care am fost nevoiți să o desfășurăm.

De dincolo de viață, din Cîmpiile Elizee, eu și cei care ți-au fost apropiați îți simțim mesajul tău, așa cum îl transmiteau cei din antichitate, *ψολπες* (Bucurați-vă). Ne vom bucura de timpul cît vom mai fi trecători pe acest pămînt, dar ne vom și întrista ori de cîte ori ne vom reaminti că nu mai ești împreună cu noi.

VASILE BARBU

L I S T A

lucrărilor științifice publicate de Andrei Aricescu

a) Cărți :

1. *Tezaurul de sculpturi de la Tomis*, București, 1963, (în colaborare cu V. Canarache, V. Barbu, A. Rădulescu).
2. *Noi monumente epigrafice din Scythia Minor*, Constanța, 1964, 188 p. (în colaborare cu V. Barbu, N. Gostar, Gh. Poenaru Bordea, A. Rădulescu).
3. *Armata în Dobrogea romană*, București, 1977, 313 p. (reeditată în limba engleză, *The Army in Roman Dobrudja*, în colecția B.A.R., Internațional Series 86, Oxford, 1980).
4. *Enciclopedia civilizației romane*, București, 1982 (lucrare colectivă pentru care a elaborat majoritatea articolelor despre armata romană — nume comune și personalități — și o parte din articolele privitoare la Dobrogea romană).

- b. Studii și articole
5. *Die bodenständige Bevölkerung der Dobrudscha und ihre Beziehungen zu den Griechen in der hellenistischen Epoche*, St. Cl., 3, 1961, p. 67—82.
6. *Săpături arheologice la Techirghiol*, Materiale, 8, 1962, p. 166—173 (în colaborare cu E. Comșa, D. Galbenu).
7. *Le dépôt des monuments sculpturaux récemment découverts à Constanța*, Acta antiqua Philippopolitana — Studia archaeologica, Sofia, 1963, p. 133—152 (în colaborare cu V. Canarache, A. Rădulescu, V. Barbu).
8. *Notă asupra unui decret elenistic inedit din Muzeul regional de arheologie Dobrogea*, St. Cl. 5, 1963, p. 315—318.
9. *Inscripții inedite tomitane în versuri*, St. Cl., 5, 1963, p. 319—331.
10. *Depozitele de bronzuri din Dobrogea*, SCIV, 16, 1965, 1, p. 17—42.
11. *Cazanul scitic de la Castelu*, SCIV, 16, 1965, 3, p. 565—570.
12. *Quelques précisions sur la carte de la Scythia Minor*, Dacia, N.S. 14, 1970, p. 297—309.
13. *Depozite de unelte, arme și podoabe de bronz în Dobrogea*, Pontica, 3, 1970, p. 25—76.
14. *Cap de marmură al lui Thanatos descoperit la Ostrov*, SCIV, 21, 1970, 3, p. 489—492.
15. *O nouă reprezentare a Dioscurilor la Tomis*, SCIV, 22, 1971, 2, p. 337—344.
16. *Despre numele așezării antice de la Slava Rusă*, BMI, 40, 1971, 3, p. 58—60.
17. *Noi date despre cetatea de la Hirșova*, Pontica, 4, 1971, p. 351—370.
18. *Noi date despre cimitirele getice din zona Dunării în Dobrogea*, în volumul „Sesiunea de comunicări științifice a muzeelor de istorie (1964)”, București, 1971, p. 222—232.
19. *Încercare nouă de înțelegere a știrilor date de Procopius din Caesarea despre teritoriul Dobrogei în vremea lui Iustinian*, Pontica, 5, 1972, p. 329—347.
20. *Despre zidul de apărare al Tomisului în vremea lui Ovidius*, Pontica, 5, 1972, p. 439—446.
21. *Unitățile militare în procesul de romanizare a teritoriului dobrogean*, SCIV, 23, 1972, 4, p. 381—392.
22. *Adnotări epigrafice (I)*, SCIV, 24, 1973, 1, p. 111—118.
23. *Notă despre inscripția lui Helius descoperită la Topologu*, Pontica, 6, 1973, p. 105—110.
24. *Despre o recentă interpretare a izvoarelor literare privind părăsirea Daciei*, SCIV, 24, 1973, 3, p. 485—493.
25. *Contributions épigraphiques à l'identification de quelques toponymes de Scythia Minor* (text prescurtat), în *Vestigia*, München, 17, 1973, p. 547—549.
26. *Auxilia limitis Scythici*, „Actes du IXe Congrès international d'études sur les frontières romaines — Mamaia 1972”, Bucarest — Köln-Wien, 1974, p. 117—122.
27. *Două inscripții din vecinătatea Sacidavei*, Pontica, 7, 1974, p. 159—174.
28. *Drumul militar de la Noviodunum la Callatis în lumina itinerariilor antice*, Pontica, 8, 1975, p. 315—329.
29. *Un nouveau document épigraphique des AVFIDII au Bas-Danube*, în „Actes de la Conférence d'études classiques EIRENE — Cluj 1972”, București, 1975, p. 695—698.
30. *Tezaurul de semne de schimb premonetare de la Enisala*, SCN, 6, 1975, p. 17—24.
31. *Elemente de latină tirzie într-o inscripție descoperită în Dobrogea*, în *Studii și cercetări lingvistice*, 26, 1975, 6, p. 577—581.
32. *Contributions épigraphiques à l'identification de quelques toponymes de Scythia Minor* (text complet, cu ilustrații), RRH, 14, 1975, 4, p. 693—700.
33. *Les fortifications de la Dobroudja à l'époque de Justinien*, în „Actes du XIVe Congrès international des études byzantines — Bucarest 1971”, București, 1975, p. 495—501.
34. *Le mur d'enceinte de Tomi à l'époque d'Ovide*, în „Acta Conventus omnium gentium Ovidianis studiis fovendis”, București, 1976, p. 85—90.

35. *Adnotări epigrafice* (2), SCIVA, 27, 1976, 4, p. 523—535.
36. *Observații privind garnizoana de la Capidava în secolele I—III*, Pontica, 9, 1976, p. 79—88.
37. *Classis in Platypegiis*, 17, 1977, p. 161—165.
38. *Deux épigrammes inédites de Tomi*, în „Epigraphica“, București, 1977, p. 193—202.
39. *Autor de l'inscription de SEDATIUS APOLLONIVS — PRAEFFECTUS GAETULORVM*, în „Epigraphica“, București, 1977, p. 239—248.
40. *Les vétérans du limes scythique*, în *Studien zu den Militärgrenzen Roms*, Köln-Bonn, 1977, p. 263—266.
41. *În legătură cu zonele de acțiune ale legiunilor moesice pe teritoriul Dobrogei*, Pontica, 10, 1978, p. 179—190.
42. *Sculpturi romane provinciale din Vestul Moesiei Inferior*, MIM, 10, 1980, p. 197—207.

c) *Recenzii*

43. Helmut Freis, *Die Cohortes urbanae*, St. Cl., 12, 1970, p. 548—549.
44. Géza Alföldi, *Die Legionslegaten der römischen Rheinarmeen*, St. Cl., 12, 1970, p. 548—549.
45. Graham Webster, *The Roman Imperial Army of the First and Second Centuries A. D.*, SCIV, 22, 1971, 4, p. 677—678.
46. *Al X-lea Congres internațional al Limesului Germania Inferior*, Xanten-Nijmegen, 10—23 sept. 1974, Pontica, 8, 1975, p. 451—455 (în colaborare cu A. V. Rădulescu).
47. Alexandru Suceveanu, *Viața economică în Dobrogea romană, secolele I—III*, RESEE, 16, 1978, 1, p. 165—167.